

Čís. 4879.

Při sjednávání pracovní smlouvy může si sice každá strana činit podmínky, avšak právo to jest do jisté míry obmezeno potud, že podmínky smluvních stran nesmějí odporovati dobrým mravům ani ustanovením platných zákonů, k nimž sluší obzvláště počítati i předpisy § 1 zák. o útisku; podmínky zaměstnavatelem kladené nesmějí býti takového rázu, by zaměstnance, který se o práci uchází, požadováním jednání (opomenutí nebo snášení), jež požadovati zaměstnavatel nemá práva, nutily k onomu jednání obavou, že, nepřijme-li podmínky, nebude do práce přijat; nesmějí zejména vyvěrat z pohnutek národnostních, náboženských nebo politických.

Pro posouzení přestupku útisku nesejde tu na tom, zda ohrožený má právo na nějaké konání, opomenutí a t. d., nýbrž rozhoduje, zda p a c h a t e l měl právo na konání, k jehož vynucení čelil jeho nátlak. Je po případě bezprávné (protiprávní), činil-li zaměstnavatel ochotu, přijmouti nabídku dělníků, by byli do práce přijati, závislou na činění, které od uchazečů požadoval, práva k tomu nemaje (aby byli členy určité organisace).

(Rozh. ze dne 12. prosince 1933, Zm I 995/33.)

Nejvyšší soud jako soud zrušovací uznal po ústním líčení o zmateční stížnosti generální prokuratury na záštitu zákona právem: Rozsudkem okresního soudu v Bělině ze dne 24. března 1933, jímž byla Markéta E-ová zproštěna z obžaloby pro přestupek podle § 1 zákona ze dne 12. srpna 1921, čís. 309 sb. z. a n., a potvrzujícím jej rozsudkem krajského jako odvolacího soudu v Mostě ze dne 24. května 1933 byl porušen zákon v ustanovení § 1 uvedeného zákona čís. 309/21.

D ů v o d y:

Unie horníků Čsl. republiky v T. (Union der Bergarbeiter in der Čs. Republik in T.) spolu s horníky Josefem R-em a Janem K-em podali trestní oznámení toho obsahu, že když se jmenovaní horníci v říjnu 1932 ucházeli o přijetí do práce v dole R., patřícím k panství F. Z-e, a za tím účelem se hlásili o přijetí u úřednice Markéty E-ové, zaměstnané v centrálním ředitelství v B., tato Janu K-ovi prohlásila, že jen oni dělníci přicházejí v úvahu, kteří jsou členy křesťansko-sociální hornické organisace, a že když jí odvětil, že je bez vyznání, prohlásila, by se hlásil ke svazu horníků německo-socialistických, a když K. odmítl, prohlásila mu, že práci nemůže dostati, a podobně také Josefu R-ovi, který — jak z jeho protokolu vysvítá — na její otázku řekl, že je sociální demokrat, prohlásila, že mu proto přijímací list dáti nemůže, a že chce-li býti přijat, že se musí přihlásiti k hornické organizaci křesťansko-sociální nebo ke svazu německo-socialistických horníků, když pak R. to odmítl, že mu prohlásila, že nemůže obdržeti práci.

Státní zastupitelství v Mostě navrhlo potrestání Markéty E-ové pro přestupek dle § 1 zákona o útisku z 12. srpna 1921, čís. 309 sb. z. a n.

Okresní soud v Bílině rozsudkem ze dne 24. března 1933 zprostil obžalovanou dle § 259 čís. 2 tr. ř. obžaloby a krajský jako odvolací soud v Mostě rozsudkem ze dne 24. května 1933 odvolání veřejného žalobce zamítl jako bezdůvodné.

Rozsudek soudu první stolice vzal v ohledu skutkovém za prokázány skutkové okolnosti tak, jak jsou uvedeny v hořejším stručném výtahu z trestního spisu, připojiv k tomu, že má za prokázáno na základě výpovědi centrálního ředitele Emila T-e, že obžalovaná Markéta E-ová nepřijímá dělníky na doly L-ovy a není oprávněna je přijímati. Po stránce právní odůvodnil soud první stolice svůj výrok v podstatě takto: V subjektivním směru vyžaduje se ke skutkové podstatě přestupku dle § 1 zák. čís. 309/1921 spáchaného využitím tísně druhému bezprostředně hrozící nebo vyhrůžkou újmy na právních statcích § 1 cit. zákona také úmysl, na tom, jemuž se vyhrožuje, vynutiti jednání, jakož i přesvědčení pachatelovo, že nemá práva toto jednání na tom, jemuž vyhrožuje, požadovati. Oba svědci R. i K. jednali s obžalovanou o přijetí do práce na dolech L-ových. Při těchto vyjednáváních o smlouvu vytkla obžalovaná jako úřednice L-ého ústředního ředitelství požadavek příslušnosti uchazeče o práci k určité politické hornické organizaci, pokud se týče prohlásila uchazečům, že nemohou býti přijati do práce, nenáležejíce k určité politické hornické organizaci. Při vyjednávání o uzavření pracovní smlouvy může zaměstnavatel takový požadavek činiti, aniž by porušil ustanovení § 1 cit. zák., jak uvedený výklad skutkové podstaty tohoto zákonného ustanovení dokazuje. Obžalovaná nehrozila jmenovaným svědkům újmou na jich majetku, nevyužila jich tísně, spočívající v jich nezaměstnanosti, by je přiměla, by přistoupili k určité hornické organizaci, tento zlý úmysl obžalované není prokázán; jednaloť se spíše oběma stranám o vyjednávání za účelem uzavření oboustranné závazné smlouvy, při kterém každá smluvní strana může klásti podmínky pracovní smlouvy; poněvadž v uvedeném směru příslušnosti k určité hornické organizaci nebylo docíleno dohody, nevedlo vyjednávání k cíli, při čemž arci není jisto, zda by bylo k uzavření smlouvy došlo, i kdyby předpoklady uvedené byly splněny. O nějaké vyhrůžce se strany obžalované, způsobiti oběma svědkům K-ovi a R-ovi újmu nepřijetím jich do práce, na kterou jmenovaní neměli práva, anebo o nějakém podobném úmyslu obžalované nemůže býti řeči. K tomu přistupuje ještě, že obžalovaná nebyla oprávněna dělníky přijímati, takže ani nebyla s to, by uzavřela smlouvu pracovní, i kdyby oba jmenovaní se byli požadavkům jí kladeným podvolili.

Odvolací soud poukázal na rozhodovací důvody prvního soudce a dodal toto: Pokud jde o důvod zmatečnosti dle § 281 čís. 5 tr. ř., který odvolatel spatřuje v tom, že první soud nevzal zřetele k tomu, že obžalovaná K-a a R-a, kteří se o práci ucházeli, ani nepoznamenala a oba zamítl, ačkoli bylo její povinností, by dělníky do práce se hlásící poznamenala a dále hlásila svému představenému, dlužno podotknouti, že okolnost ta netýká se výroku o rozhodných skutečnostech, takže roz-

sudek není vadný proto, že se soudce nevypořádal s onou skutečností, poněvadž se nemusil zabývatí okolností, která není složkou skutkové podstaty. Dle názoru odvolacího soudu byla by skutečnost ta jen vnitřním porušením služební povinnosti, kterému mohlo býti odpomoženo stížností u centrálního ředitele T-e, podle jehož svědeckých údajů má sekretářka E-ová poznamenati, kdo se o práci na tu neb onu šachtu hlásí. Se zřením k dalším údajům ústředního ředitele, že obžalovaná nemá práva dělníky přijímati, souhlasí odvolací soud v podstatě s řešením otázky viny prvním soudem, pokud se týče toho, že pohružky hmotnou újmou či vědomého využitkování tísně K-ovi a R-ovi bezprostředně hrozící tu nebylo, při čemž se ještě podotýká, že vyhrůžka (opověď způsobení újmy) nelze v jednání obžalované spatřovati též proto, že šlo o záležitost, na niž se nevztahovala její služební povinnost (totiž dělníky do práce přijímati), takže u obžalované nelze též spatřovati ve zjištěné skutkové podstatě využití jejího postavení jako »úředníka«, za něhož jí ostatně v její toliko výpomocné funkci sotva lze považovati, když jí meritorní rozhodování nepřisluší. Po stránce subjektivní vyhledává se ke skutkové podstatě přestupku dle § 1 zák. čís. 309/1921 kromě vědomí pachatelova, že hrozí jinému újmou, též úmysl vynutiti na ohroženém nějaké konání, opomenutí nebo snášení. Podle zjištěné skutkové podstaty nemohla obžalovaná, nemajíc v příčině té skutečnou rozhodující moc, míti ani takového vědomí ani takového úmyslu, obzvláště když z výpovědi svědka K-e a R-a se podává, že tu nešlo o nějakou vzrušenou rozmluvu, takže výroky obžalované, ať se již staly tak, jak to oba svědci udávají, sluší spíše považovati za nezávazný rozhovor, který neobsahoval nějakého působení na vůli.

Odůvodnění obou nižších soudů nejsou po stránce právních názorů v nich vyslovených správná. Rozsudek soudu první stolice uvádí sice celkem správně, že se ke skutkové podstatě přestupku § 1 zák. čís. 309/21 vyžaduje jednak vědomé využití hrozící tísně nebo vyhrožování újmou na výdělku, k čemuž také přistupuje i využití postavení pachatelova jako zaměstnavatele, jednak úmysl pachatelův, by vynutil na ohroženém jednání, opomenutí nebo snášení, jehož požadovati pachatel nemá práva. První z obou uvedených složek (vyhrůžka újmou na výdělku) vylučuje soud první i druhé stolice jednak poukazem na to, že šlo o dojednávání oboustranné smlouvy, při které každá strana může stanoviti své podmínky smlouvy, a že ohrožení »neměli práva na práci, o kterou se ucházeli«, jednak poukazem na to, že obžalovaná nebyla oprávněna dělníky do práce přijímati (čili jak odvolací soud praví, nešlo o záležitost, na kterou se vztahovala služební povinnost obžalované). S těmito důvody nelze souhlasiti.

Jest arci připustiti, že při dojednávání pracovní smlouvy může si každá strana činiti podmínky, avšak právo to je do jisté míry omezeno potud, že podmínky smluvních stran nesmějí odporovati dobrým mrávům, ani ustanovením platných zákonů, k nimž sluší obzvláště počítati i předpisy § 1 zák. o útisku; podmínky zaměstnavatelem kladené proto nesmějí býti takového rázu, aby zaměstnance, který se o práci uchází, požadováním nějakého jednání (opomenutí nebo snášení), jež požado-

vati zaměstnavatel nemá práva, nutily k onomu jednání obavou, že nepřijme-li kladené podmínky, nebude do práce přijat; nesmějí zejména vyvěrat z pohnutek národnostních, náboženských nebo politických, jak jasně vyplývá z ustanovení druhého odstavce § 1 zákona o útisku. Právě-li rozsudek prostě, že ohrožení uchazeči »neměli právo na práci«, je nutno především zdůrazniti, že všichni občané uspořádaného státu mají ideální nárok na práci a k výživě postačující výdělek, jakož mají na druhé straně též povinnost, by se řádnou prací zaměstnávali. Tomuto ideálnímu nároku na práci dostalo se do jisté míry též právní úpravy, zatím ovšem převážně v oboru práva veřejného (na příklad zákony o státní podpoře nezaměstnaných a o produktivní péči o nezaměstnané nouzovými pracemi). Proto lze říci, že nárok na práci je vůči státnímu kolektivu s hlediska veřejnoprávního beze sporu též nárokem právním.

Pokud měl ovšem rozsudek na mysli, že ohrožení uchazeči neměli soukromoprávního nároku proti zaměstnavateli, by jim ona práce, o niž se ucházeli, byla dána, neboť měl zaměstnavatel úplně na vůli, by je do práce přijal nebo jich žádost o práci — správně jich nabídku do práce — odmítl, nutno tomuto názoru plně přisvědčiti. Leč pro posouzení přestupku útisku nesejde vlastně na tom, zda ohrožený má právo na nějaké konání, opomenutí atd., nýbrž rozhoduje, zda pachatel měl právo na konání, k jehož vynucení čelil jeho nátlak. Tu pak sluší říci, že v konkrétním případě bylo bezprávným (protiprávním), jestliže zaměstnavatel ochotu, přijmouti nabídku dělníků, by do práce byli přijati, činil závislou na nějakém činení, které od ohrožených uchazečů požadoval, práva k tomu nemaje. Důvodem trestnosti jednání dle § 1 zák. o útisku, stejně jako důvodem trestnosti vydírání není protiprávnost prostředku pachatelem užitého, nýbrž protiprávnost nároku, jež pachatel prostředkem tím vymáhá (rozh. n. s. čís. 2424/26 a 2632/27).

Jednání obžalované Markéty E-ové, pro které došlo k jejímu trestnímu stíhání, událo se v říjnu 1932, tedy v době, kdy nezaměstnanost dělnictva nejen v hornictví, nýbrž téměř ve všech odvětvích byla značná a stále se stupňovala, čímž vyhlídky na získání výdělečného zaměstnání byly minimální, takže nelze pochybovati o tom, že dělníci R. a K., hlásící se — jsouce bez zaměstnání — u obžalované Markéty E-ové o práci na dolech L-ových, byli v tísní, což ostatně rozsudek soudu první stolice předpokládá, když uvádí, že obžalovaná nevyužila jejich tísně, spočívající v tom, že byli bez práce.

Ani další důvod, na který zvláště odvolací soud klade váhu, že totiž šlo o záležitost, na kterou se nevztahovala služební působnost obžalované, není přílehlavý; oba soudy přehlízejí, že obžalovaná při přijímání dělníků, třeba jí rozhodující slovo nepatřilo, spolupůsobila tím, že bylo jejím úkolem zapsati hlásící se dělníky do záznamu a hlásiti je svému představenému; obor její působnosti se tedy vztahoval na přijímání dělníků, byť i jen v tomto naznačeném začátečním stadiu, které však mělo pro eventuální přijetí dělníka veliký význam proto, že nezapsala-li obžalovaná hlásícího se dělníka do záznamu a neohlásila-li uchazeče svému představenému, byl uchazeč u práci ve skutečnosti vyloučen z přijetí,

neboť nezaznamenáním byla dalšímu — a to rozhodujícímu — činiteli odňata možnost o přijetí uchazeče rozhodovati, neboť jméno uchazečovo a skutečnost, že se o práci uchází, nepřišly mu vůbec k vědomosti. Odmítla-li obžalovaná uchazeče pojmouti do záznamu, rozhodla tím také v mezích působnosti jí svěřené o jeho žádosti.

Z toho, co uvedeno, plyne, že právní úvahy, na nichž spočívají rozsudky obou nižších stolic, jsou pochybené. Důsledkem toho jest vadnost rozsudků i po stránce formální. Odvolací soud zamítl totiž návrh čelící k tomu, by bylo zjištěno, že obžalovaná přes rozmluvu, kterou s oběma uchazeči dle skutkových zjištění měla, oba uchazeče do záznamu hlásících se dělníků skutečně zapsala; soud odvolací pokládal okolnost tuto — a na témže stanovisku zřejmě stojí i první soud — neprávem za nerozhodnou, ač jest naopak důležitou, jak již z toho, co uvedeno, vyplývá. Rozhodující důležitost má však okolnost ta pro posouzení subjektivní stránky činu s hlediska otázky, zda jest dána i druhá ze složek, které tvoří skutkovou podstatu trestného činu. Oba soudy dospěly ku přesvědčení, že obžalovaná neměla úmysl přiměti uchazeče o práci, by přistoupili k určité hornické organizaci; odvolací soud se vyslovuje v tomto směru o něco jasněji než soudce první, uváděje, že obžalovaná neměla úmyslu vynutiti na uchazečích nějaké konání, opomenutí nebo snášení, že takového úmyslu ani míti nemohla, když z výpovědi obou uchazečů vyplývá, že tu nešlo o nějakou vzrušenou rozmluvu, takže výroky obžalované — ať se již staly tak, jak to oba tito svědci uvádějí — sluší spíše považovati za nezávazný rozhovor, který neobsahoval nějakého působení na vůli. Tvrzení obou rozsudků, že obžalovaná neměla úmysl na ohrožených pohrůzkou újmy vynutiti přístup k určité hornické organizaci, není v rozsudkových důvodech prvního soudce — kromě shora uvedených právně nesprávných úvah — vůbec odůvodněno a také to, co soud odvolací připojuje, že totiž nešlo o nějakou vzrušenou rozmluvu, není žádným důvodem, neboť pohrůzka může býti pronesena i rozmluvou naprosto klidnou, která právě proto může býti tím účinnější. Ostatně není jasné ani určité, co odvolací soud těmito slovy chtěl vyjádřiti; chtěl asi vyjádřiti myšlenku, že obžalované nešlo o to, by činila na uchazeče nějaký nátlak, by přistoupili k té neb oné organizaci dělnické, nýbrž spíše o upozornění, že, nejsouce organizováni, nemají vyhlídky na přijetí do práce, anebo o radu, by, chtějí-li si zabezpečiti přijetí do práce, vstoupili do té neb oné organizace. Pro posouzení, zda takové posuzování výroků obžalované jest správné čili nic, nebylo by zajisté bez významu zjištění té okolnosti, zdali obžalovaná uchazeče i po svých výrociích skutečně pojala do záznamu uchazečů; neboť učinila-li tak, poukazovalo by to k tomu, že přes to, že uchazeči odmítli zachovati se tak, jak jim obžalovaná doporučovala, žádosti jich za zaznamenání jich přece vyhověla, a vice versa, neučinila-li tak, bylo by lze usuzovati na zlý úmysl § 1 cit. zák. předpokládaný. I zde se objevuje, že zamítnutí důkazního návrhu v tomto směru bylo pochybené. Jest tedy rozsudek, pokud jde o subjektivní stránku, stížen zmatečností dle

§ 281 čís. 4 a 5 tr. ř. Bylo proto zmateční stížnosti na záštitu zákona vznesené generální prokuraturou dle §§ 33 a 479 tr. ř. vyhověti a uznati, jak uvedeno.

Čís. 4880.

Jde o porušení zákona (§ 33 tr. ř.) v ustanovení § 9 tr. ř. (§§ 2, 3 a 25 org. zák. čís. 217/1896), provedl-li přelíčení a vynesl-li rozsudek soudce II. skupiny, který nebyl samosoudcem oprávněným vykonávati trestní soudnictví, třebaže mu dal samosoudce pokyn, jak má rozhodnouti, a dodatečně jeho rozhodnutí schválil.

(Rozh. ze dne 12. prosince 1933, Zm I 1015/33.)

Nejvyšší soud jako soud zrušovací uznal po ústním líčení o zmateční stížnosti generální prokuratury na záštitu zákona do rozsudku okresního soudu v Kaplici ze dne 18. dubna 1932 právem: Provedením hlavního přelíčení dne 18. dubna 1932 v trestní věci okresního soudu v Kaplici proti Václavu P-ovi pro přestupek podle §§ 197 a 461 tr. zák. a vynesením rozsudku v téže věci ze dne 18. dubna 1932 byl porušen zákon v ustanovení § 9 tr. ř. ve spojení s §§ 2, 3 a 25 org. zák. čís. 217/1896 ř. z.; úkony ty se jako zmatečné zrušují, důsledkem toho zrušuje se také rozsudek krajského jako odvolacího soudu v Českých Budějovicích ze dne 8. července 1932, jímž rozsudek okresního soudu byl potvrzen, jakož i veškeré úkony na rozsudcích těch spočívající a věc se odkazuje okresnímu soudu v Kaplici k novému projednání a rozhodnutí.

Důvody:

Rozsudkem okresního soudu v Kaplici ze dne 18. dubna 1932 byl odsouzen Václav P. pro přestupek podle §§ 197 a 461 tr. zák.; rozsudek ten byl potvrzen rozsudkem krajského jako odvolacího soudu v Českých Budějovicích ze dne 8. července 1932.

V protokolu o hlavním přelíčení před okresním soudem je v záhlaví uveden jako soudce okresní soudce Dr. Jan R. a je protokol jakož i rozsudek tímto soudcem podepsán. Podle vyjádření okresního soudu v Kaplici ze dne 27. října 1933 neprovedl však přelíčení a nevynesl rozsudek tento okresní soudce, nýbrž soudce II. skupiny Dr. Č., který tehdy nebyl samosoudcem oprávněným vykonávati trestní soudnictví. Tím byl porušen zákon v ustanovení § 9 tr. ř. ve spojitosti s §§ 2, 3 a 25 org. zák. čís. 217/1896 ř. zák. — viz i § 4 min. nař. z 19. listopadu 1873, čís. 152 ř. zák. — Okolnost, že okresní soudce Dr. R. dal Dr. Č-ovi pokyn, jak má rozhodnouti, a že dodatečně jeho rozhodnutí schválil, jakož i okolnost, že odvolání obžalovaného bylo krajským jako odvolacím soudem v Českých Budějovicích zamítnuto, nemají významu a nemohou sanovati zmatečnost úkonů provedených Dr. Č-ou.